

Handwritten marks and a checkmark.

Handwritten marks in the center of the page.

Large block of horizontal lines, possibly representing a table or data grid.

Handwritten marks in the bottom right corner.

s t e z i c e

letnik XXIII

leto 1976/77

številka 2

D2017/9550

urejuje uredniški odbor (Franci Beg, Iztok Gradecki, Tatjana Kapš, Maja Klemenc, Marija Trunkelj)

glavni urednik Jolanda Valentič

odgovorni urednik Franci Beg

mentorica prof. Jevnikarjeva

naklada 400 izvodov

cena posameznega izvoda 3 dinarje

opremila Maja Klemenc

Kadar nad gozdovi rjovejo viharji,
drevesa se svojih korenin zavedo.

Matej Bor

TA ŠTEVILKA JE POSVEČENA JUBILEJEM
KOMUNISTIČNE PARTIJE IN TOVARIŠA TITA

ČEBINSKO IZROČILO

Tiste temne aprilske noči so se v zakotni kmečki izbi na Čebinah zbrali delegati na ustanovnem kongresu KPS. Postavili so temelje za borbo majhnega, stoletja tlaččenega slovenskega naroda proti vojnim hujskačem iz fašističnih vrst vse bolj razburkane Evrope. Zbrali so se na skrivaj, v največji tajnosti, da jih ne bi razkrile budne oči policijskega terorja. Policijska država jih je ves čas tlačila v ilegalo, njihovih idej, demokratičnih misli in akcij pa le ni mogla zatreti.

Preporod KPJ se je porajal v težkih okoliščinah šestojanuarske diktature, svetovne gospodarske krize - v letih velike brezposelnosti in bede težkega delovanja partije v ilegali. V tistih letih je bilo vodstvo KPJ v tujini in se je ravnalo po navodilih moskovske centrale. Zato se je čedalje bolj kazala potreba, da se CK KPJ vrne v domovino. Toliko bolj, ker se je s prihodom Hitlerja na oblast leta 1933 začela z velikimi koraki bližati nevarnost vojne in z njo nevarnost zasužnjenja posameznih "rasno manjvrednih narodov", med njimi tudi Slovencev. Za vrnitev CK v domovino se je vztrajno prizadeval Josip Broz in to končno tudi dosegel. Titova aktivnost v domovini leta 1937 je odločilno vplivala na enotnost partijske misli in njene akcije, na širjenje aktivizacije množic, zlasti mladine, v boju za mir, in na izbiro vodilnih kadrov. Leta 1937 je Tito dejansko že vodil partijsko delo v domovini.

Najpomembnejša dogodka v zgodovini KPJ leta 1937 sta poleg prihoda Tita na čelo partije ustanovitev KPS in KPH.

Lahko rečemo, da se boj slovenskega naroda za obstoj ni začel šele 26. aprila 1941 z ustanovitvijo protimperialis-

tične fronte, ampak je bil zasnovan že v zgodovinski noči na 18. april 1937 na Čebinah. KPS se je kmalu izkazala kot edina resnična delavska stranka, ki je zavestno prevzela odgovornost za usodo slovenskega naroda v najtežjih letih njegove zgodovine. V Barličevi hiši na Čebinah so bili v tej noči postavljeni temeljni kamni za nadaljnje delo KPS v razmerah policijskega terorja in vojnih groženj. Enajst delegatov je v tej noči sprejelo Manifest slovenskemu narodu, v katerem so oblikovali glavne smernice za boj vseh demokratičnih slovenskih množic - ne glede na njihovo strankarsko pripadnost in versko prepričanje - proti skupnim zatiralcem.

Od takrat pa do danes je slovenski narod šel skozi hude preizkušnje in odločilne faze svojega razvoja, vseskozi zvest izhodiščem in usmeritvam, ki so zapisane v "čebinskem" manifestu. Večina ljudstva se je strnila okrog delavskega razreda in na pobudo komunistov ustanovila že v začetku okupacije Osvobodilno fronto (delavskega razreda) slovenskega naroda s partizansko vojsko in ljudsko oblastjo, ki je skupaj s prav takšnimi silami drugih narodov in narodnosti Jugoslavije osvobodila vso deželo ter na delavskih razrednih temeljih zgradila novo Jugoslavijo. Branila jo je in ubranila tudi proti pritiskom Zahoda in nato še hujšim z Vzhoda ter obvladovala mnoga protislovja socialistične graditve, od katerih velja posebej omeniti birokratizem in tehnokratizem z vsemi ideološkimi in političnimi posledicami.

Ne le da smo vse to preživeli, prvič v svoji zgodovini smo začeli živeti kot narod, osvobojen socialnih in nacionalnih krivic. Nismo pozabili na zgodovinske Čebine, saj se danes v duhu preteklih izkušenj ne urejajo samo številna vprašanja sedanjosti, ampak se bije boj tudi za našo pri-

hodnost. Čeprav je minilo 40 let od kongresa, čeprav smo svoboden narod, to ne pomeni, da je aktualnost Manifesta zbledela. Saj so v naši družbi, še bolj v svetu, še vedno izredno živa vprašanja samobitnosti in samostojnosti narodov, diktature proletariata, bratstva in enotnosti ter sodelovanja vseh naprednih sil, boj narodov in narodnosti za mir, enakopravnost in napredek. Seveda so ta vprašanja danes aktualna v povsem drugačnih razmerah kot nekdanj, toda reševati jih je treba tako kot nekoč, če hočemo ohraniti, utrditi in razviti pridobitve socialistične revolucije in socialistične graditve.

Franci Beg, 3.a

SPOMIN NA JESENOVAC

"Jasenovac je ogromno jezero bolečine, ki je zarisano na vseh zemljevidih nacističnega divjanja in človeškega ponižanja."

Te besede ostanejo zapisane v srcu vsakogar, kdor le enkrat obišče mestece na sotočju Save in Une ter se spozna z nedavno zgodovino krajev v okolici. Mirni, navidezno nepomembni kraj, bolj podoben večji panonski vasi kot malemu mestu, je bil nesrečno izbran za eno najgrozotnejših dejanj v zgodovini jugoslovanskih narodov. Na prostoru, vedno ogrožanem od narasle Save, je med vojno umrlo več kot 700 000 nedolžnih ljudi. Krivi so bili le tega, da so bili rojeni kot Srbi, Romi, Židje ali da so napredno mislili. Med njimi, ki so umirali pod noži četniških klavcev, so bile noseče žene, matere, otroci, možje in starci. Umirali so brez prošenj, ker so vedeli, da njih prošnje ne bodo uresničene. Umirali

so največkrat s pesmijo na ustih, s sovraštvom v očeh in z zavestjo v srcih, da njih žrtve le ne bodo zaman.

Ni potrebno, da spoznavamo strahote koncentracijskih taborišč v Dachau, Mauthausnu ali kje drugje v tujini. Tudi v naši domovini imamo kraj, ki je prišel na neslavno prvo mesto po grdobijah, storjenih nad človekom v času največje morije v zgodovini. Ljudje iz okolice Jasenovca pripovedujejo, da so videli dolge kompozicije vagonov, ki so dneve in noči dovažali nove in nove žrtve v ograde taborišča. Vrnil se je le malokdo. Samo Sava je bila nema opazovalka množičnih pokolov in kri nedolžnih žrtev jo je rdečila skozi celo drugo svetovno vojno.

Danes je Jasenovac spet mirno mesto. Le vsako leto, na dan upora taboriščnikov, se vanj zgrne na tisoče mladih iz vse Jugoslavije, da dostojno počastijo spomin na padle. Enkrat na leto se ob Savi začuje vesela pesem iz mladih grl, ki obljublja, da se krvava zgodovina ne bo nikoli več ponovila.

Mrke gomile zasutih trupel pa molče obujajo težke spomine.

Bojan Mikec, 3.c

SPOZNAVANJE

(Odlomek iz črtice "Za seboj")

Nenadoma so vse besede postale nepomembne, mrtve alge, izvržene na samotni obali v vihnem dnevu, pozabljene uboge resnice brez pomena in veljave. V tem trenutku se je osvobodila vseh misli in si jih stresla z ramen kot breme, kot nahrbtnik, kot težak plašč v polni pripeki sonca, bila je

prosta vseh razmišljanj in skeps, kot v dežju očiščena, od tišine poslana, da jo raztrosi med ljudmi.

Izbrala je roko, da seže v temo in jo utrga košček za misli, košček za predmete, ki so nepotešeni ležali po sobi, pustili, sami sebi namenjeni, nepotrebni določevalci časa in prostora, kamor je padla, kamor so jo položili in pri tem mislili, da so naredili ne vem kaj. Vsa svetloba, a bilo jo je tako malo, je bila namenjena v bližnjo prihodnost, v neko relativno večnost in samo to je vedela, da se bo vse skupaj zgodilo kmalu, morda že ta trenutek in jo presenetilo nepripravljeno, utelešeno v tisoč neznanih svetovih. Opazila je, da ji gibi niso več tako potrebni, da jih lažje nadzoruje in duši, nezaželeni, tudi tedaj, ko so bili najbolj potrebni, pomagači njenim mislim in njenim naklepom. Sedela je nekje na prehodu med steno in oknom, kjer je nezanesljivost kritja največja, tako velika, da bi jo lahko izdalo prestopanje med svetom izven okna in notranjostjo štirih svetlozelenih sten, večnih omejevalcev njene svobode v čakajočih popoldnevih. V trenutku je bila njena notranjost prepojena z nečim nedoločljivim, z vseh vetrov zbranim, kar jo je držalo kot deblo, nekaj kar je v globini imelo smisel čakanja, navdih cilja, opravičilo dolgih predvečerov njene malomeščanske miselnosti. Širilo se je in tudi njena koža se je voljna vdajala temu naraščajočemu volumnu, prišlo ji je v kri in v možgane in ji tam zganilo občutek za določevanje notranjih premikov. Zaprla je oči, da bi bolje videla, da bi ji misli skozi zenice ne odšle v temo in se v njej ne izgubile, da bi ne pretrgala nit, ki jo je pravkar poskušala naviti v klobčič, zložiti, formulirati, opredeliti in oštevilčiti v nekaj konkretnega. Dihanje se je obzirno umaknilo v zatišje, ustnice so bile odprte, pripravljene na nepričakovan izbruh iz notranjosti, mnogo globlje od glasilk, daleč doli, do koder ni segala niti z nogami, kot iz sre-

dišča zemlje, in zdelo se je, da bo vsak čas izbruhnilo. Vse določljivo se je vrnilo v svojo substanco, se poistovelilo s prvotnim stanjem, izginilo, utonilo v temi.

In tedaj je spoznala. Vedenje je bilo pričakovano, zato je ni presenetilo, bilo je tako rekoč sluteno, dano nekje davno v drugem kraju, že nakazano, čakalo je samo še svoje utelovitve in dovoljenja za existenco. Pojavilo se je na njeni dlani, jasno, bistro, blizu, kot bi ji že stoletja bilo znano, a izgubljeno in nato zopet povrnjeno. Bala se je, da bo njeno soglasje s svetom s tem spoznanjem pretrgano, porušeno, da ne bo več imelo nobenega pomena ne razsežnosti in ne bo več mogla razpolagati z življenjskimi resnicami, kot ji je bilo že nekoč davno dano. Občutila je neomajno gotovost, resnico, ki jo je bilo potrebno samo še prebrati, poslednje, kar je bilo moč spoznati, odrešujočo besedo, ki te popelje med nesmrtno. Za trenutek je slišala, kako se njen notranji glas umirja kot peneči valovi po nevihti, ko najdejo smisel mirovanja in ko ni več vzrokov za borbo. Počutila se je potešeno z vsemi dobrotami in vsemi spoznanji, ki jih je lahko spravila pod kožo, obdarjeno z darili, s kolajnamo po naporni zmagi nad samo seboj.

Nobenega spoznanja ni čutila, da se je njenih osemnajst let spremenilo v pripravljajno obdobje za njeno poslednje darovanje, mučeniško križanje, ki ji ga niso hoteli, niso smeli nakazati, zaupati, da bi ji bilo prizaneseno preživeti poslednje noči v drugačnih sanjah, kot jih je sanjala doslej.

Brez dvoma je bila bolezen dolgotrajna in je zahtevala skrbno nego, popolno skoncentriranost na težavno poskušnje spremeniti obstoječe stanje v normalno človeško počutje, ki zagotavlja nemoteno bivanje in ne daje slutiti, da bi karkoli ne bilo prav.

Pravzaprav je bilo okno zdaj že na široko odprto, da je videla ne samo v preteklost, nevedno razsipno deklišstvo, temveč tudi v prihodnost, neobzdana vseh želja in nagonov po spoznanju. Čas jo je bil prehitel, še prej, preden je mogla predvidevati, da bo tako kmalu spoznala, da bolezen le ni bila tako nevarna, kot je mislila. Odprla je oči in vse, kar je pogledala, ji je vračalo poglede v prijateljski distanci, neprisiljeno, za njo niti ne več tako pomembno, zdaj je poznala smisel vsakega predmeta v tej sobi (koliko časa bo samo še njena?), izpolnitev vseh priložnosti, ki so ji bile dane, a zanjo trenutno neuresničljive, torej tuje.

Notranji viharji so se pomirili v ponižne vode, obala se je stisnila v meje, ki so jo določale potrebe po popolnem očiščenju. Presenetila jo je odkritosrčnost časa, vsekakor je bilo vse ob njej in je delalo zanjo. To soboto, ko ji je bilo usojeno preusmeriti krmilo proti odprtim potem z določljivim ciljem in izmerjeno razdaljo med dvema skrajnostima, ji je bilo materinsko naklonjeno in vse tako njeno. Spoznanje je prišlo hitreje, kot je bilo pričakovati, čeprav je slutenje v njej obstajalo, že odkar je vedela, da z njenim grlom ni več tako, kot bi moralo biti. Kako lahko je bilo zdaj izgovoriti besedo rak in z njo preiti v četrto dimenzijo, brezbesedje, v vse globoko, odkrito, osvetljeno in raziskano, v prostor, ki ga ni omejeval čas, niti relativnost resnic, v stanje, ki ga je komaj možno imenovati meditiranje, morda opotekanje skozi neprehodno džunglo v njeni notranjosti. Kot bi bila vklenjena v razodetje in bi zamaknjeno poslušala pretakanje dnevov skozi možgane, so sekunde tekoče preplavljale prostor, ga omejevale, oplajale s smislom štetja pravkar se iztekaajočih poslednjih dnevov na tem svetu (ali obstaja tudi oni, nedokazani?). Sprevi-

dela je, in videnje se ji je zdelo otročje preprosto, da je življenje steklo mimo nje kot brzovlak z množico, ki se ji ni pridruževala in ni delila z njo svojih opravkov, ker je želela na vsaki postaji izstopiti in presoditi njeno hitrost v primerjavi s svojo stalnostjo. Odrezana je bila na primerno distanco, od koder neenakost med njo in ljudmi ni bila tako očitna, ker se je lahko zaprla v svoj svet, ne da bi s tem omejevala njihovega ali ga celo poskušala spremeniti.

Vse preveč se je ukvarjala sama s seboj. Nekoč, ko je imela priložnost izbirati med življenjem in smrtjo, je v nesmiselnosti izbrala slednjo in si bila nešteto krat hvaležna, da do dokončne izbire ni prišlo nikoli. Nепrestano je bila nekje med njima in ta trenutek je občutila, da obstaja samo ena stvarnost, ena rešitev, veja, ki jo pomlad lahko razcveti, dejavnost, ki lahko najde smisel - življenje. Pestra igra naključij in nesmiselnosti se je končala, od zdaj dalje bo vse umirjeno, preračunano, vnaprej določeno, vse nanjo ustrojeno, kot bi se ponovno rodila, čisto, naklonjeno, le njej namenjeno za preostanek ponovnega bivanja, kratkega dovoljenja za poslednji odrski nastop.

Vstala je in ugotovila, da se stanje zavesti ne spreminja s spremembo prostora, skozi katerega se je gibala. Prehod iz sobe v kuhinjo je dobil prozaičen pomen, nekakšno obredno svečanost združevanja dveh prostorov v skupno varnost njenega doma, ki bo morda že zelo kmalu le še vonjal nanjo.

Stopila je k viseči omarici, jo odprla in razgrnila pogled po raznobarnih škatlicah, tubah in stekleničkah, ki so mirno ležale v temi omarice in širile značilen vonj. Tablete so bile del njenega vsakdana, del njenih obrokov, večernih in jutranjih čajev, mili koristni prijatelji v dolgi

vrsti negotovih let. Z zavezanimi očmi jih je znala ločevati, vedela je po kateri ji je slabo in katera jo pomiri, ne da bi jih vtikala v usta, je poznala njihov vonj, namen in delovanje. Tudi tokrat so čakale nanjo, videla je njihovo vdano mirnost in začutila neomajno gotovost, ko jih je prijela v dlan. Samo še zrak je bilo potrebno zajeti in močno nagniti glavo nazaj, prestopiti sekundo, ukaniti uro, prelisičiti mesece in leta, zatem ni potrebno storiti ničesar več.

Jolanda Valentič, 4.a

I. MASČEVALEC

"Imaš še kaj?" ga je vprašala blagajničarka. "Ne, ničesar več," ji je mirno odvrnil, ona pa je že vstala izza blagajne in stopila k njemu.

"Roke od sebe," je odločno dejala in mu že začela s svojimi rdečimi, mesenimi rokami šariti po žepih.

Našla je le robec, piščalko in nekaj denarja.

"Poberi vse to s pulta, vidiš, da ljudje čakajo!" je dejala in se usedla nazaj.

Pobral je vse s pulta in jo ves čas gledal, to babnico, ki je sedela za blagajno. Takoj jo je opredelil za mesarski tip ženske. Debela, zabuhla v obraz in v umazani halji.

Ozrl se je po ostalih. Gledali so ga kot tatu, le eden se je smejal. Bil je Muf.

Izginil je iz trgovine in odšel domov. Izogibal se je

znancev. Ni jih maral srečati. Raje je preišljeval o tem dogodku in drugih stvareh:

"Še opravičila se mi ni. Jaz da kradem? Smešno! Zanima me, koliko prigoljufa ona za blagajno. Kdo potem krađe? Kako so me gledali ljudje! Ampak kaj drugi, Muf, on je vse videl! Stavim, da se že vsa njegova banda smeje na moj račun! Revčki, izgubljeni! Jaz bi se moral smejati njim! Vsi, kar jih je, so ljudje brez prihodnosti! Ali se sploh splača živeti, če nimaš prihodnosti? Res pa je, da srednješolke "cvikajo" ravno za njimi. Zavidam jim, to njihovo "frajerijo"!

Toda ne bi se jim pridružil, ne! Kakšno gnezdo pa je to mesto! Vsak ve vse o vsakem! Sicer pa, še letos, potem pa v Ljubljano! Tam bo življenje!

Ko doštudiram, se pa vrnem. Potem bodo pa vsi prosili! Zdravje, to je človekova največja skrb! Zdravnikov pa zmeraj manjka!

Samo, da mi pride tista blagajničarka v ordinacijo! Prosilala bo, na kolenih bo prosila!

Jaz pa, seveda, se bom modro držal in ji govoril:

"Ja, gospa, stari ste že, pripraviti se bo treba. Morda bi vas še rešili, morda! Ampak, ne vem, nekdo bi se moral zavzeti za vas, nekdo!"

Ali bi prosila ta tovarišica blagajničarka! Na kolenih bi prosila! Nosila bi prigoljufane kure in druge reči, pé še vseeno ne bi bilo nič!

Ko bi Muf prišel k meni, on, ki mi je zmeraj pravil "drkali-ca", ta bi šele jamral, ta! Prav želim si, da bi prišel k meni. Kar vidim ga, kako pohlevno bi se držal in govoril:

"Zdravo! Kako si, ti gre dobro! Veš, boli me hrbet, pa sem stopil do tebe. Nočna, veš, pa še pri ženi doma hišo preurejamo! Jutri bomo betonirali, ja! Pa tako me hrbet boli! Rad bi dva dni bolniške, da se malo odpočijem!"

Potem bi ga pregledal in rekel:

"Ja, Muf, saj si zdrav kot riba, le kadiš preveč. Kar delati boš moral!"

Oh, kako bi prosil, bi prosil!

Vsi bodo prosili, vsi! Toda jaz ne bom pozabil tega, kar se dogaja zdaj! Ne bom pozabil "drkalice" in zaničljivih pogledov!

Prišel je domov in se odšel učiti. Učil se je z dvojno vne-
mo, čeprav je bilo v petek popoldne. Kdaj pa kdaj mu je švignilo skozi misli: Doktor Jože Paučič in takrat mu je okoli ust zaigral smehljaj.

Ko pa je v ponedeljek zjutraj prišel v šolo, je povsod za seboj slišal pritajen smeh.

"Kar smejte se," si je mislil, "toda še vsi boste prosili!"

II. ISKALKA

Prerivala se je med plešočimi pari. Iskala je Tevža in Naca. Morala ju je videti! Vedela je, da bosta prišla na ples. Imela ju je rada, vsakega po svoje, toda oba enako.

Zagledala je Naca. Sedel je sam na vrhu stopnic in gledal po dvorani.

Tevž pa se je nedaleč stran pogovarjal s svojimi prija-

telji. Bila sta tako drugačna od drugih!

Spremljala ju je ves čas plesa. Ko sta odšla plesat s kakšnim dekletom, je zaprla oči in si predstavljala, da je ona tisto dekle. Vroče si je želela, da bi zaplesala z njima, toda onadva jo še opazila nista.

Po plesu je odšla domov. Hotela se je še malo sprehoditi, pa je srečala Milana. S sabo je imel pol litra likerja. Sama ni vedela, kako sta potem prišla za zid, v grmovje. Pijača ji je odvezala jezik in začela je pripovedovati Milanu:

"Veš, brez zveze je, kar počnem! Grem na ples, da bi se razvedrila, pa si vse pokvarim, ker jaz, koza, zasledujem Naca in Tevža. Rada ju imam, to je res. Toda zaradi tega mi ne bi bilo treba, da si pokvarim ples. Sicer sta pa itak osla! Oba sta šla plesat z Marjano! Hm, z Marjano.

Da bi pa kateri od njiju prišel po mene, ne, to se ne bo zgodilo.

Kaj naj naredim, da me bosta imela rada? Kaj? Rada imam Dylana. Kako že gre tista, ah, da, The answer is blowing in the wind!

Veš, onadva sta zame konzervi! Konzervi na vrhu moje omare! Lahko ju dosežem, a odpreti ju ne morem! Rada bi bila taka, kot je Nac. Rada bi, da ne bi toliko govorila, da bi se obnašala kot Nac, rada bi... rada bi bila taka kot Nao. Tako miren je, ve, kaj hoče. Tevž je res pravi možki. V obraz je super. Oblači se fantastično! Pleše, pleše pa kot vrag! Obnaša se kot majhen aristokratek, saj je iz "boljše" družine! Zelo rada bi hodila z njima!

Sicer pa ne vem, zakaj ti to vse pripovedujem? Jutri se

bova zopet samo pozdravila in odšla naprej, vsak s svojimi težavami! Vseeno, če komu to povem, mi je lažje!"

Nehala je govoriti in pogledala je Milana. Milan je sploh ni več poslušal. Gledal je v nebo. Nenadoma se je obrnil in rekel:

"Alenka, lepe prsi imaš."

Nič mu ni odgovorila, le počasi si je odpenjala gumbe na bluzi, dokler se nista prikazali obe dojki. Prijela ga je za roke in mu jih položila na prsi.

Poljubila sta se. Alenko je spreletela misel, da je morda to ključ za odpiranje njenih konzerv.

Toda že v naslednjem hipu se je premislila.

Grobo je odrinila Milana in odšla brez pozdrava v nova iskanja.

Iztok Gradecki, 3.a

IN SMEH IN RADOST STA OKAMENELA

Turoben in pust je bil umirajoči dan. Umiral je kakor berač, brez sijaja sonca in brez prepevanja ptic na ozelenelih vejah. Izpod sivih težkih oblakov je začelo počasi pršeti in dvigati so se začele koprenaste megle. Po blatni cesti je šel otrok. Noge so se mu v blatu ugrezale skoraj do vrha škornjev. In kot je bil mrtev dan, tako mrtev je bil otrok, glava mu je bila sklonjena in brez življenja.

Počasi je šel, kot starec, svojo pot in na njegovem obrazu ni bilo moč izbrati izraza. Postava je zginjala, dokler je

niso mogle zagrnile v svoj hladni objem.

Tedaj pa je po dolini, zagrnjeni od megle, zaplaval srebrni zvok zvonjenja. Širil se je kot spomladanski vetrič, ki prepogiba zelene lističe dreves. Ob takem času se ti zbudi silno hrepenenje, rad bi zaplaval kot metulj pod sinje nebo. Zaželiš si neomajne svobode, neskončnih daljav, zaželiš si neskončnosti...

Ko slišiš to milo zvonjenje, hkrati pa ti oko vidi smrt, ki sili iz umirajočega dneva, iz rumenih listov v gozdu, iz sklonjene glave otroka, bi zapel: "Večerni zvon, o mili zvon." toda iz tvojega grla ni glasu, ni pesmi. Ostane ti bolečina in samota v svetu, kjer si med milijoni sam, popolnoma sam, kot da bi nosil neprebojen neviden ščit.

Vse to je čutila starka, ki je izstopila iz svoje hiše na robu vasi ob gozdu. V jeseni, v času, ko je narava najbolj mrtva, je začutila starka vso težo svojega težkega življenja. Ob umiranju narave se ji je srce napolnilo z žalostjo, pa še sama ni vedela zakaj. Mogoče zaradi tega, ker se je zavedala, da gre tudi ona po poti, ki jo privede v temo. Želela bi stran, rada bi zopet uzrla svetlobo, toda ni bilo roke, ki bi jo popeljala k soncu. Ostala je sama v času, ko bi morala uživati sadove drevesa, ki ga je zasadila v mladosti.

Z muko je zaprla stara škripajoča hrastova vrata. Sedla je na klop pod brajdo in si z rokama zakrila obraz. Njene, zdaj zgubane in hrapove roke so pred leti dajale vso tisto ljubezen, ki jo more dati mati svojemu otroku.

Toda kaj ima sedaj od svojih otrok? Ji vračajo vsaj delček njene materinske nepojemljive ljubezni? Ne.

In prav zaradi tega ji je bilo srce polno žalosti. Njeno drevo, ki ga je zalivala s svojo krvjo in hranila s svojim telesom, se je sušilo, kolikor že ni bilo posušeno.

Sedaj stanuje sama v hiši, ki je bila nekoč polna otroškega smeha in polna otroške razigranosti. Iz vsakega kota silijo spomini, ki jo zapredajo v smisel in nesmisel njenega življenja, kot zapreda pajek muho v svojo mrežo. Čim bolj hočeš uiti, tem bolj se zapletaš in ne najdeš izhoda. Starka, pozabljena in zavržena od nje mesa in krvi, je zajokala. Kot kristal čisti solzi sta ji spolzeli po licu in kapnili na njen črni pled.

Prišla je noč in kot tat tiho s svojim ogrinjalom prekrila vse...

S svojo hladno roko je segla starki v srce, da je le-to zmrazilo, zbala se je samote in postalo ji je nelagodno. Segla je po kljuki vrat... V hišo je smuknila kot senca in poslednje, kar je bilo moč čuti, je bil glas zaklepajočih starih vrat z velikim zarjavelim ključem.

Odšla je spat, a zaspati ni mogla.

Težili so jo spomini, v podzavest se ji je naselila zla slutnja.

Zdelo se ji je, da je zagledala na steni senco, ki je stopila v sobo, se zlovešče krohotala in šla proti njej v pričakovanju objema.

Potem je zaspala...

Milan Rman, 2.c

Pride trenutek,
ko se zaveš
praznine,
ko spoznaš,
kako prazne so lahko
sanje,
upanje,
življenje.
Spet si enkrat
zamudil svoj vlak
in nekoč
boš spet spoznaval,
kako prazne so lahko sanje,
upanje,
življenje.

Jelka Lešnjak, l.a

Danes je bil
slab dan.
Črno ga obkrožim
na koledarju,
in se ne vprašam,
če imam to pravico.
Mar ni danes
sijalo sonce,
mar nisem slišala
res dobre glasbe,
mar nisem napisala
nove pesmi?

Vdam se.
Danes je bil
lep dan.

Lahno
lebdijo meglice
med resničnostjo
in iluzijami;
hrepeneče se dvigajo
v svetle višave...
A trdo padajo
dežne kaplje
na tla.

Jelka Lešnjak, l.a

SREČANJE

Nakupovala sem, se prerivala med hitečimi ljudmi, opazovala mimoidoče, takrat pa... znan obraz v množici! Za hip se mi je zazdelo, da sem se zmotila, a že so se mi ustnice razlezle v nasmeh, kakršnega sem videla tudi na znankinem obrazu. Da, ona je bila, Iva, moja nekdanja sošolka. Dolgo se že nisva videli - kak mesec morda. Saj to je pravzaprav en sam dolg trenutek, v katerem pa se zgodi toliko novega, doslej skritega, nepoznanega.

Mogoče pa je bilo ravno zato najino srečanje še prijetnejše, najin pozdrav še prisrčnejši, nasmeh še iskrenejši, misli še bolj prijateljske in čiste. Hodili sva in se sme-

jali. To ni bil smeh, porojen iz ironije ali posmehovanja, od katerega te boli trebuh in ki ti izvabi solze iz oči, niti ni bilo pritajeno hihitanje, kot iz zadnje klopi. Bil je smeh zaradi smeha, veselje zaradi veselja, porojeno iz samega zadovoljstva, brez vzroka in namena.

Bil je to smeh, ki ga vidiš. Zrcali se v prijazno iskrenih se očeh, v napetih, smejočih se ustnicah, v rahlo zardelih licih, v mehkih potezih drobnih gubic okoli oči. Smeh brez glasu, ki ti le včasih uide izza polodprtih ustnic, podoben zadovoljnemu vzdihu, za katerega pa se ti vseeno zdi, da je bolj glasen in zgovoren kot bučno krohotanje.

Vračali sva se domov, oni smeh pa naju je obdajal vsenaokrog, vrel je iz naju in se kotalil po trgu, mimo starih mestnih hiš in trgovin, po pločniku se je prekopicaval, pa mimo železniških tirov, nad reko, ki se je vsa zeleno sinja svetila v popoldanskem soncu.

V takih trenutkih se človek počuti močan in prost, takrat dobiš zopet zaupanje vase in v svoje delo, skrbi, ki so se ti malo prej zdele velike in težke, postanejo majhne, naloge, ki te čakajo vsak dan, preproste in lahke. Tako je bilo takrat tudi nama; kot človeku, ki doživi zaslužen uspeh in ga to navdaja s tolikšnim pogumom, da z jasnim pogledom in gladkim čelom zre v bodočnost.

Tako nama je minevala pot domov. Bili sva že na polovici, ko sta prisopli za nama dve dekletci, učenki nižjih razredov osnovne šole, vedno radovedni in klepetavi. Seveda, midve z Ivo bi bili raje sami, saj sva si imeli še toliko povedati, a deklici sta naju že obstopili in usula se je ploha vprašanj, tistih drobnih, zvedavih, na videz nepomembnih vprašanj, a vendar tako neposrednih in odkritih, da

zmedejo človeka, vprašanj, kakršne pač postavljajo klepetave deklice iz nižjih razredov osnovnih šol.

"Kaj res hodiš na gimnazijo?" me je pogledala ena od dekletc z velikimi očmi.

"No, da," sem prikimala nekoliko v zadregi.

"Kam hodiš pa ti?" se je druga deklica obrnila k Ivi.

"Na gostinsko," ji je le-ta skromno odgovorila.

"Kaj res?" "Res, zakaj pa bi bilo to nekaj čudnega?" jo je Iva pogledala in iz njenega glasu je izginila tista prešernost, veselost, katere je bil malo prej poln.

"Kar tako, no... ne vem!" se ni dala deklica zмести.

"Gostinska šola... hm, saj potem si pa navaden natakár!" je nazadnje bruhnilo iz nje.

Ta stavek me je nekam čudno zadel in pogledala sem Ivo: še se je smehljala, a zazdelo se mi je, da ji je nekako neprijetno. "Da, navaden natakár si," je rekla z nekim odsotnim glasom, da sem želela to popraviti. "Ali pa se šolaš naprej," sem dopolnila.

A dekletce se še ni zadovoljilo: "In kaj si pa potem? Nogoče... inženirski natakár?"

Iva je planila v smeh, v katerem pa ni bilo več prejšnje miline in brezskrbnega zadovoljstva. To ni bil več tisti prejšnji smeh, prejšnja veselost je bila razbita. Tu je bil jez, ki je zajezil reko smeha. Še so pljuskali obenj valovi, še so se poskušali vzpeti čez rob, a jez je trdno stal. Ta jez sta bili besedi: navaden natakár.

Počutila sem se, kot bi me kdo zbudil iz lepih sanj in bi se zavedela, kje sem. Kot človek, ki ve, da je nekje še nekaj, kar bi lahko dosegel, pa tega ne stori in se zato čuti malovrednega in nesposobnega. Kot slepec, ki je že videl sonce, čudoviti dom, pa mu je zato njegova večna tema še hujša in nevzdržnejša. Kot človek, ki sanja, kako lepo bo nekoč, ko bo nekaj dosegel, pa se zbudi in ugotovi, da se je treba podvizati v šolo, službo. Takrat si poklapan, pa sam ne veš zakaj, počutiš se nevreden in izgubiš vero vase.

Preden sem zavila na razpotju proti domu, sem se še enkrat zazrla v Ivo, da bi videla, ali je tudi ona občutila to malo tragiko našega odraščanja. Razlike med ljudmi, različni poklici, gimnazija ali gostinska šola: kaj pravzaprav to pomeni? Želela sem, da bi našla na njenem obrazu vse tisto, kar sem čutila v sebi. A glej, naenkrat nisem mogla z njenega obraza razbrati ničesar, kar me je zanimalo. Morda... morda pa se mi je vse skupaj le zdelo?

Jolanda Repše, l.a

ŽIVEL JE MLADENIČ...

Živel je mladenič, ki je slišal, da je svet, kjer cvetja ni.
Živel je mladenič, ki je slišal, da je svet, kjer streljajo ljudi.

Toda tega ni verjel
in tega ni dojel!

Včeraj šel je za pogrebom svoje duše... spoznal je, da so imeli prav.

Ostal je sam med grobovi z uvelo krizantemo v roki in solzo v očeh.

S spoznanjem, da je sam, je izgubil vero v ljudi.
S spoznanjem, da je sam, se izogibal je ljudi.
In v svet drug je odletel,
ko mamilo je vzel!
In ljudje so ga obsodili, da je baraba so menili...
a njemu ni bilo več žal.
Odslej z mamili je živel, v svetu sanjskem bil je srečen,
a brez "tripa" ni strpel.

MLADENIČ PESEM JE ZAPEL:

"Komur dušo so umorili,
naj sebi se ne smili,
tu zraven mene naj le sede
in reši se sveta in bede!?"

Hodil mladenič je po svetu in to pesem kmalu pel je v duetu.
Čez čas pa to ni bila več šala, saj "komuna" je nastala.
In tedaj so se prebudili ljudje, ki so mladeniču dušo umorili;
ob kavici so brž sklenili, da bodo nekaj ukrenili.

POLICAJE
PEDAGOGE
PSIHOLOGE in
ZDRAVNIKE
nad "komuno" so nagnali, da sramoto bi oprali.

Tomo Krajnc, 3.b

LIST IZ DNEVNIKA

Sveže pomladno jutro je. Na vzhodu, nad Hmeljnikom, nebo vse bolj blede, prvi sončni žarki pokukajo izza smrek. Lahen vetrič se poigrava z zelenimi, le do polovice zraslimi listi.

Zamišljena hitim skozi gozd na avtobus. Seveda, kot vsak dan sem med zadnjimi. Kdo ve, mogoče zato, ker vem, da mi boš spet delal družbo vse do postaje.

Na razpotju, kjer sem te videla vsak dan, te ni. Mogoče sem pa res malo bolj zgodnja. Res, danes si zaspal ti. Že po nekaj minutah me dohitiš, pozdraviš, stisneš roko in skupaj nadaljujemo pot. Skoraj nič ne govoriva, le tu pa tam se kateremu utrne misel, ki pa ni niti malo pametna. Razpravljava o sanjah, kar pa ni dobra snov za pogovor. Kmalu utihneva.

Molče stopava, dve kaplji v morju ljudi. Oba hkrati se obrneva v dolino, iz katere se počasi dviguje megla.

V hrib leze počasi, ker je precej strmo, praviš. Zasmem se. In zopet molčiva. Kot da si nimava kaj povedati. Nič resnega, nobena tema za naju ni tako bistvenega pomena, da bi se dalj časa zadrževala pri njej.

Na primer kajenje. Zanima me, kakšne koristi imaš od kajenja. Saj nič ne pridobiš, da pa škoduje zdravju, to pa je slišati povsod. Kaj ni škoda denarja za dim, ki se porazgubi po okolju takoj po tem, ko ti onesnaži pljuča. In še in še se mi vrtijo po glavi vprašanja. Ti pa praviš, da te kajenje pomirja.

Ni res, le da si tedaj nekako zaposlen, da pozabiš na težave, ki te vznemirjajo, potisneš jih v ozadje. Pomiri te še-

le odkrit pogovor s prijateljem. Šele tedaj, ko nekemu položiš na srce vse, kar te je doslej težilo, lažje zadihaš, kot pravimo.

Tako si najine misli vedno nasprotujejo. Nikdar se ne zediniva. Pogovor postaja neprijeten, kar naenkrat pa...

Poglej tamle tisto ptico, ali oblake, rečeš. Vedno najdeš kaj takega, da se pogovor zasuče drugam. Danes pa ne opozoriš na luže. Res, kmalu bi se utopila, ti pravim. Ne, ne bi se, se takoj popravim. Saj vem, da si ti dober plavec in bi me takoj rešil. Sedaj se smejeva oba. Ne opaziva, da se je medtem nebo stemnilo. Šele tedaj, ko začno padati prve dežne kaplje, se zaveva. Kajpak imaš samo ti dežnik, ki pa je dovolj velik za oba. Kaplje padajo po dežniku, njihovo trkanje je tako uspravajoče. Midva pa tega ne opaziva. Hodiva naprej, približujeva se postaji. Kot dežne kaplje padajo med naju neizgovorjene besede in se utapljaajo v lužah.

Ko sediva na avtobusu, daleč narazen, te opazujem. Tvoja podoba vse bolj blede, namesto nje vidim cel kup dela in skrbi, ki me še čakajo do konca dneva.

Jožica Fišter, 2.c

B E G

V bistvu sploh ne poskušam, vem pa, da želim. Želim si najti tisto pravo, za kar sploh ne vem, če obstaja. Ne vem, kje naj iščem, dvomim o možnosti spoznanja. Preveč je stvati, preko katerih ne morem, zgubljena sem v kaosu variant, v svoji nemoči proti lastnemu jazu, ki pa ni pravi. Boriti

se proti sebi? Obupavati nad vsem in še najbolj nad sabo? Pravzaprav je premalo stvari, ki jih poznam, premalo poguma, sam strah. Strah pred sabo, pred vami, pred oblaki, ki lahko zakrijejo sonce. Strah pred srečo, pred spoznanjem. Spoznanje prinaša "srečo" in obup. Toda kako vedeti, da je spoznanje res spoznanje? Sploh obstaja pot do njega? Sama vprašanja, sami dvomi. In nemir, prekletstvo, ki uničuje. In želje, ki z razočaranjem umirajo. Hočem ljubiti, a ne znam. Hočem biti dobra, a sovražim. Hočem spoznati, a ne znam. In vsi smo samo meteorji v neskončnosti neznanega. Bedni poskusi z bednimi rezultati. Večna prilagajanja tistemu, kar nam je v bistvu tuje. Smešni v svojem upanju, edinemu, ki nam pomaga živeti. Rojeni za trpljenje v sebi ali za do skrajnosti prilagojenemu eksistiranju. V večnem strahu pred stvarmi, ki smo jih sami ustvarili in ki so prevarale, saj smo postali njihovi sužnji. Varanje sebe in drugih, bežanje pred resnico. In v resnici me včasih sploh ni sram sovrašta, ki je v meni, laži o ljubezni, ki je ni. Padam v otopelost, podrejam se, čeprav je vse v meni proti temu, zapiram oči, da ne bi spregledala lastnega bistva. Bojim se obupa, ki bi prišel po spoznanju. Preko sebe? Kam? Nevoščljivost v meni. Vam, ki ste spoznali, ki ste začeli hoditi po ozki in nevarni brvi nad prepadom namesto po varni cesti ostalih. Neprijeten občutek ob vaših uspehih, ob vsem, kar ste si znali dati. Vzvišenost nad vami, ki ste do kraja izgubljeni v samozadovoljstvu. In pa prezir, prezir do sebe, do svoje majhnosti. Smešno, toda v vaši samozadovoljnosti, omejenosti ni tolažbe in tudi v vašem spoznanju ni moči zame. Mislím, da smo neizrečeno smešni. Je to delček spoznanja? Plod bolnega fantaziranja, želje po poskusu? In vi, ki trdite, da ste spoznali, ste boljši od nevednih? Znete ljubiti preko lastnega ega? Še poznate sladkost maščevanja? Je za vas spoznanje samo osrečitev samega sebe ali nikoli končano žrtvovanje za druge? Bo cesta sploh kdaj

prazna zaradi vas, ki ste na brvi? Bomo kdaj verovali v stvari, ki se nam zdijo nemogoče? Ne poslušajte bednega pridiganja! Njegove besede so samo to in nič več. Ne hodite po njegovi poti! Išcite mojo pot, ki pa je ravno tako zgrešena kot njegova. Razlika je v občutku. Ne verujte v stvari, ki vas osrečujejo, v njih je pozaba, trenutek sreče, morda celo spoznanja, toda v vas ni nič, ko je njihove moči konec. Ali pa postanite njihovi sužnji in se izgubite v njih. Zvezd je nešteto. Smejte se, v resnici se smejte sebi! In ko kažete na pozabljene, kažite na svojo sramoto. Ste brezčutni do soljudi? Torej nimate radi. Majhni smo, želimo si biti veliki. In zakaj ste včeraj brcnili psa? zakaj začutim sovraštvo do matere, ki ne more prenesti mojega mišljenja? Ste se smejali norcu? In to zato, ker mu zavidate njegovo srečo? Brat, tvoj obup je moje zadoščenje, tvoja "sreča" je termit, ki gleda črnino v moji duši. Pravite, naj gradimo mostove, toda najprej porušite stare. Stene med nami so še preveč trdne. Izbrati moramo mesta, kjer so najbolj občutljivi. Potem bo lažje. Saj znate uničiti tisto, kar je šibko. Ogromno jih je, ki so umrli v zupanju, v svoji šibkosti, ki je morda tudi dobrota. In kako moram pričakovati, da bom spoznala, če me je strah teme, ki bo kmalu skrila vaše hiše in zatemnila moj pogled v resničnost, ki jo nočem sprejeti. Sivo nebo, ki me dela melanholično, glasba, ki se ji podrejam, misli brez povezave. Praznina, nevidne rešetke vsepovsod, zidovi, sami zidovi, nikjer upanja, volje, strah, strah, boleč strah. In prizori za našimi okni so tako obupno dolgočasni v svoji podobnosti med seboj. Misli, ki preprečujejo sprostitve, misli, ki jim pravite dobre. Za koga? Za stvari, ki ste jih sami ustvarili in ki se jih zdaj bojite. Ne išcite se v drugih, ne verjemite meni! Vam vpravijo, da ste nori? Torej ste srečni. In sreča je tisto, česar si vsi tako zelo želijo in za kar so te pripravljeni žrtvovati, človek. Kdo? Ljudje, bitja iste vr-

ste, kot si sam, vsi tisti, ki se razlikujejo od tebe. Ljudje, pogledjte tega človeka! Drugačen je od vas, uničite ga! Zanj ni prostora med vami. Toda, ti človek, ki si to res, ne boj se pozabe! Še se bodo rojevali idealisti, trpljenje se bo nadaljevalo, ideja se bo spremenila. Pojdi proč, človek! Potrebujem te, toda tako daleč sva si, zid še dolgo ne bo porušen. Mostu ne najdem, otok, majhen del dela, je nedosegljiv. Mogoče je to obramba, prav gotovo je strah. Sreča je, da so nam tuje misli nedosegljive. In resnica je ravno v tem. Ne verjemite mi, laž sem! Naj vas ne premami zunanost, ker boste potem hoteli spoznati vsebino! Toda tam ni nič, še tisto malo, kar je, se vam bo zdelo bolno. Ne ozirajte se drug na drugega, to vam daljša življenje. Mogoče se boste rešili celo nekažnovani. Drugi bodo plačali za vas. To pa za vas tako in tako ni pomembno. Včeraj sem gledala staro žensko, ki je jokala, ko mi je govorila o svojem nesrečnem življenju. Gnus, ki sem ga začutila do svojega lastnega usmiljenja, je bil neznosen. Ni še čas, čeprav ga slutim, ni še sonca, čeprav vem, da ga zakrivajo oblaki. Kako se imenuje to, kar umira v meni?

Ljubica Rataj, 4.e

TI

Tvoji lasje v vetru...
Tvoje oči v morju...
Tvoja usta v malinah...
Odmev tvojega glasu v gorah.
Vsepovsod si ti.
Kamor grem,
kjer sem -
- povsod si ti.

PREPIR

Kletev
Vpitje
mešanica joka
potok solza in plaz besed
trenutek olajšanja
ihtenje
molk.

Jožica Fišter, 2.c

OBALA

Obala je moj svet,
vsak kamen, vsaka veja in sonce in zvezde...
obala je moj svet, moj dom.
Kjer med kamenčki ni ljudi, ki bi te ljubili,
kjer ni ne sonce toplo in so zvezde melodija preteklosti.
Obala je in vedno bo to obala,
v katero morje zarezuje sled bolečine -
ne razje je nikoli!
In ko gledate to obalo v dežju,
glejte, ljudje - videli boste tam mene,
glejte, ljudje - tam je svet teme,
sama sem in svojo žalost izpovedujem obali v dežju,
poslušaj me,
odgovarja z valovi,
ki želijo,
koprniyo...
ne morejo, zato ker je tam obala...
odidejo nazaj,
poskušajo znova...
Nikoli ne bodo uspeli.

Darja Ivanetič, 2.a

ARIELA

Spominjam se tistega prvega dne. Sedela sva si nasproti kakor dva tujca. Nobeden ni spregovoril. Segel sem po njeni roki, da bi jo prijel, a jo je naglo umaknila. Pogledal sem jo, vzel njeno roko v svojo, si jo položil na rame in nagnil nanjo svoj mrzli, prestrašeni obraz. Približal sem ustnice k njenim. Poljubila sva se. S tem je bilo povedano vse.

Spominjam se dolgih popoldnevov, ko sva stala v senci dreves in si šepetala na uho ter se spogledovala kakor dva zarotnika.

Spominjam se luči in pesmi, ki si jo je vedno prepevala, in ko je ubrala pravo melodijo, so se ji v sreči orosile oči.

Prvi zmenki po počitnicah so zmeraj najbolj zanimivi. Toliko vsega si imamo povedati in vedno se najde kaj, kar prinese kaj novega ter prekine kratkočasje. Prvi zmenki zmeraj najbolj vlečejo, zato sem bil nestrpen in sem se zdoma odpravil pol ure prej, kot je bilo treba. Postala je del mene. Zdelo se mi je, da ne morem živeti brez nje. Še v sanjah sem se srečeval z njo.

Spomnim se najinega prvega plesa. Stopila sva v dvorano, kjer je bil že pravi vrvež. Gruče sošolcev so stale po vseh kotih, zelene in modre in rumene luči izpod stropa, obarvan snop svetlobe, vonj po razgretih telesih in prepleteni, mrmrajoči glasovi, v kakršne se zlijejo posamezne besede, da jim ni mogoče določiti pravega pomena. Zaplesala sva. Še danes jo vidim, kako se je ujela v ritem glasbe, vse telo se je ujelo v zvoke kitare in bobnov in se gibalo lahkotno, brez napora. Nato sem jo začutil ob sebi. Začutil sem utrip telesa, sunkovite gibe bokov in ramen. Za hip sva se srečala

z očmi, pa nisem bil prepričan, da me je opazila. Vedel pa sem, da je začutila moj ples, kakor sem jaz njenega, ker je vrgla glavo vznak, zaprla oči in se prepustila zvokom, kakor da bi bredla proti vodnemu toku. Gledal sem okoli sebe. Obrazi so bili potni, utrujeni in svetloba je polzela po stenah, kakor da bi jih oblivali s tekočo barvo.

Vse, kar se je prepletalo v meni, je bila ena sama sreča. Če danes pomislim na tiste dni, moram priznati, da sem ji pripisoval tudi lastnosti, ki jih ni imela, ki sem si jih nemara samo želel.

Potem se je nekega dne zgodilo. Ni me hotela več srečati. Postala sva si tujca kot na začetku, kot da ne bi bilo ničesar med nama. Vendar, nekaj v meni pravi, da je še vedno nekaj, za kar pa oba ne veva. Veže naju nešteto lepih trentkov. Iz sveta, ki sva si ga ustvarila, so ostali le najini spomini.

Franci Beg, 3.a

DOLENJSKA I

Ko bom daleč
mi oprosti
kasna vstajanja v meglena jutra
asfaltno miselnost
vonj po tovarniških dimnikih
na temno modri suknji
ubogega vsakdana
oprosti mi vsakodnevno prestopanje
tvojega praga
temno dišeča zemlja

skrbno zorana njiva
kruh se v teh krajih časti drugače
kot se je nekoč pri tebi
zato oprostí
večerno kletev
samo to še znam...

DOLENJSKA II

Ljubljena reka
let mojih ptic
določevalka rasti
topla zelena mojim očem
usodonosilka
prostor za preživljanje
poletnih vročin
vidim tok
slutnjo povodnji
moč razdiranja brvi
kaj prinašaš na ramenih
kar nismo potrebovali
kar nismo slutili
v tvojem sovraštvu do bregov
postajamo otočni častilci
tvoja mirnost
tvoja mirnost
ruši bregove
preplavljaš v mokro in zeleno
KRKA...

Zemlji in kamnu si obljubljena
zelena nevesta
dolenjske grude
nedotaknjena nosilka
vsakoletnega upanja kmetov
tako vdani smo
tako ponižni
darovali bi ti življenja
naselili bregove
premaknili doline in gore
za tvojo doto
bi izdali sami sebe
karkoli ustvariš
je ROJSTVO...

Jolanda Valentič, 4.a

OBISKAL NAS JE IGRALEC BERT SOTLAR

Gledališki in filmski igralec Bert Sotlar, ki se nam je predstavil po projekciji filma o revolucionarju Djuru Djakoviću, je slovenskim gledalcem poznano po številnih vlogah, ki jih je uspešno odigral v svoji dolgoletni igralski karieri. Čeprav je bil tistega novembrskega dne, ko je imel za sabo že dva razgovora z dijaki novomeških srednjih šol, že utrujen, je članom filmskega krožka in urednikom glasil rad govoril o sebi, svojem delu in svojih stikih z Dolenjci.

"Novo mesto in Dolenjsko poznam dobro, saj sem bil z njima povezan že v mladosti. Moj oče je bil rudar v rudniku blizu Otočca, ki ga danes ni več. Kasneje smo se preselili v Črnomelj, od koder je hodil oče delat v rudnik Kanižarica. Kot rudarjev sin v tistih časih nisem mogel niti pomisliti na

igralski poklic. Po vojni pa mi je uspelo, da sem se vpisal na igralsko akademijo. Največ sem se naučil v igralski skupini, ki jo je vodil režiser Bojan Stupica v Beogradu. Postal je moj prvi in najljubši mentor."

V ljubljanski drami ste ustvarili celo vrsto odrskih likov, poleg tega pa posneli tudi dokaj filmov. Kje vas je delo bolj veselilo?

"Raje igram v gledališču. Odrski lik moraš preštudirati, ustvariti sam. Način igre je seveda drugačen, paziti moraš na to, da gledalci dobro slišijo, kar govoriš, vzpostaviti moraš stik s publiko. V filmu ne smeš "igrati", v filmu moraš zaživeti, vsaka nenaravnost škodi, posebno pa izrazito gestikuliranje. Dobro pa je pri filmu to, da posamezne kadre, ki niso uspeli, ponoviš. V gledališču to ni mogoče."

Kako vam je uspelo uskladiti delo pri gledališču in filmu?

"Prevelika zaposlenost je naporna, vendar na srečo to pri meni ni vplivalo na igranje."

Odigrali ste najrazličnejše vloge; katera pa je bila po vašem najuspešnejša?

"Igralcu je težko ocenjevati samega sebe. Pohvalili so mojo vlogo v filmu "Ne obračaj se, sinko" in vlogo očeta v filmu Sutjeska. No, meni je najbolj pri srcu vloga mlinarja Naca v filmu "Na valovih Mure".

Kadar dobite vlogo, ki naj bi jo oblikovali, kako z režiserjem uskladite svoje mnenje o njej?

"Igralec je dolžan poslušati režiserja in uresničiti režiserjev koncept o liku, ki naj bi ga odigral. Na njem pa je, da s svojo igro prepriča gledalce. Vsak igralec ima speci-

fične možnosti, to dejstvo pa mora režiser upoštevati."

Kakšno je vaše mnenje o domačih filmskih režiserjih?

"Z vseni režiserji, s katerimi sem prišel v stik, sem rad delal. Zame je režiser prijatelj, ki me opozarja na morebitne napake. Cenim ga, kadar izvaja snemanje filma tako, kot je bilo zamišljeno. Do težav pride, če se režiser v svoje delo ne poglobi in ne dojame raznih podrobnosti. Pameten režiser ne bo zahteval od igralca, naj zaigra nekaj, česar ne zmore, nekaj, kar ni v njem samem. Igralec pa seveda mora biti skoncentriran na svojo vlogo in jo igrati tako, kot jo čuti."

Včasih slišimo o "modernejših" uprizoritvah znanih odrskih del. Kaj mislite o tem?

"Režiser je tisti, ki ustvarja celoto gledališke predstave. Včasih hočejo režiserji, predvsem mlajši, z nenavadno, "moderno" režijo predvsem opozoriti nase. Smisel igre je dosežen, pa naj bo v moderni ali klasični izvedbi, takrat, ko gledalec začuti sporočilo, ki mu ga igralec nudi."

Igrali ste tudi v nekaterih tujih filmih. Kako se sporazumete s svojimi soigralci in režiserjem?

"Sporazumevanje z igralci tuje narodnosti je seveda težko. Še posebej je težko igrati, če ne moreš slediti partnerjevemu besedilu. Svojo vlogo moraš govoriti naučeno, v jeziku, ki ni tvoj, in to prav gotovo ne odigraš tako dobro, kot bi jo lahko."

Tudi v domačih filmih pogosto vidimo tuje igralce. Ali so te vloge tako zahtevne, da ne bi mogli dobiti ustreznega domačega igralca?

"Prav gotovo imamo doma dovolj dobrih igralcev. Vzrok za

to je predvsem komercialni uspeh filma. Z znanimi imeni film pridobi na zanimivosti in gre bolje v promet tudi v državah, kjer morda sicer ne bi kupili filma. Nekateri znani igralci imajo svoje lastne filmske družbe, lahko vložijo določeno vsoto v tuje filme, seveda če sami nastopajo v njih. Dokaz, da imajo taki filmi včasih res dober komercialni uspeh, je npr. Sutjeska, ki že vrača vloženi denar. Tak film že vnaprej zagotavlja določen finančni uspeh."

Kakšne filmske vloge najraje oblikujete?

"Rad snemam filme, za katere menim, da načenjajo problem, ki bo pritegnil gledalce. Ponavadi dobim resne vloge, vendar moram poudariti, da nisem tako resen, da zelo rad igran komične vloge in se v njih prav razživim. V slovenski kinematografiji pa je komedija prava redkost. Vzrok temu je najbrž napačno prepričanje, da komični filmi niso prava umetnost, poleg tega se nam zdi smeh v kino dvoranah že kar sumljiv in dejstvo je, da je dobro komedijo težko oblikovati, tako na odru kot na filmskem platnu."

Gledališče je privilegij velikih mest. V manjših krajih pa se lahko zadovoljimo samo z občasnimi gostovanji nekaterih gledaliških skupin. Kako bi se po vašem dalo rešiti to vprašanje?

"Po mojem bi morale obstajati veliko centralno gledališče, ki bi skrbelo za enoten gledališki program po celi Sloveniji. Tako bi lahko teater približali vsem prebivalcem Slovenije. Večjo vlogo pri zblíževanju ljudi z gledališčem bi lahko imela tudi TV, ki je danes predvsem v rokah novinarjev. Poudariti je treba tudi napačno gledanje na gledališko in filmsko umetnost, saj delamo med njima prevelike razlike. Gledališke in filmske dvorane bi morale biti kulturne ustanove, saj imajo največji vpliv na množice, zato bi ve-

ljajo skrb zanje veliko bolj resno jemati, kot to počnemo danes. Posebno kino dvorane smatramo za ceneno, zabavno področje posredovanja kulture ali nekulture."

Zanima nas, kako gledate filme, v katerih ste igrali. Bi svojo vlogo radi kdaj spremenili, popravili?

"Brez dvoma. Če bi lahko vsak film, ki sem ga posnel, še enkrat ponovil, bi bil gotovo sam s sabo bolj zadovoljen, kot sem."

Ste zadovoljni s svojo vlogo v filmu Štiri dni do smrti in s filmom?

"Ne, mislim, da je bilo v tem filmu storjenih več napak. Z vlogo sem se sicer lahko dobro seznanil, prebral sem Potrčevo delo Zločin, po katerem je bil napisan scenarij, vendar sem čutil veliko odgovornost pred snemanjem. Djuro Djaković je med našimi starejšimi komunisti še živa osebnost, poznamo ga tudi iz zgodovine. Prav zato je toliko teže oblikovati tako vlogo, ker ne veš, koliko ti bo uspelo predstaviti to, kar mislijo poznavalci, sorodniki in znanci, da je bil ta znani revolucionar. Menim, da so se filma lotili premalo izkušeni delavci, tako filmska ekipa ni delovala kot celota, kar pa je pogoj za uspešen film. Djura Djakovića sem hotel predstaviti kot običajnega človeka, ki bi s svojo preprostostjo, toplino in idejo pritegnil gledalca."

Je bila med toliko uspelimi vlogami, ki ste jih odigrali, tudi kakšna, s katero ste uspeli izraziti vse, kar ste čutili?

"Ne, na tako vlogo čaka vsak igralec vse življenje. Važno pa je, da so z mojim igranjem zadovoljni gledalci. Če jim uspem nuditi tisto, kar so pričakovali, sem zadovoljen tudi sam."

Še bi se radi pogovarjali s tovarišem Sotlarjem, toda čakala ga je nova predstava in pogovor z novimi mladimi gledalci, v katerih družbi se razživi, vendar pripravljen, da odgovarja na številna vprašanja, ki jih mladim nikoli ne zmanjka.

Damjan Gazvoda, 3.a

